

Ditula angustiorana (HAWORTH, 1811) (Lepidoptera:
Tortricidae) w Polsce

Ditula angustiorana (HAWORTH, 1811) (Lepidoptera: Tortricidae)
in Polish fauna

Wojciech KUBASIK

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska,
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań; e-mail: wkubasik@up.poznan.pl

ABSTRACT: *Ditula angustiorana* is reported from Poland for the first time. *Taxus* is for the first time mentioned as a host plant for *Archips podana*.

KEY WORDS: Lepidoptera, Tortricidae, *Ditula angustiorana*, *Archips podana*, new distributional data, new host plant, Poland.

Wstęp

Zwójkowate (Tortricidae) to najliczniejsza rodzina motyli w Polsce – do tej pory wykazano z naszego kraju ponad 450 gatunków. Częstotliwość doniesień o nowych gatunkach stwierdzanych w naszej faunie oraz wiele gatunków występujących w krajach ościennych, a nieodnotowanych dotychczas w naszym kraju, pozwala przypuszczać, że liczba ta jest jeszcze w dużym stopniu zaniżona. Potwierdza to odnalezienie kolejnego gatunku nowego dla naszej fauny – *Ditula angustiorana* (HAWORTH, 1811).

Rodzaj *Ditula* STEPHENS, 1829 został przez RAZOWSKIEGO (1987) uznany za młodszy synonim rodzaju *Eudemis* HÜBNER, 1825 i zaliczony do rodzaju *Batodes* GUENÉE, 1845. Światowy katalog zwójkowatych (BROWN 2005) i projekt „Fauna Europaea” (AARVIK 2011) przywracają jednak rodzaj *Ditula*. Obejmuje on trzy gatunki, z których wszystkie zostały opisane z terenu Europy. *D. saturana* (TURATI, 1913) znana jest tylko z Sardynii, z lokalizacji typowej. *D. joannisiana* (RAGONOT, 1888) wykazana została

z Francji, Hiszpanii oraz Słowenii (AARVIK 2011). Najszerzej rozmieszczonym gatunkiem jest *D. angustiorana*, która znana jest z Irlandii, Wielkiej Brytanii, Belgii, Holandii, Danii, Szwecji, Portugalii, Hiszpanii, Włoch, Szwajcarii i Słowenii (AARVIK 2011), a poza Europą z północno-zachodniej Afryki, Azji Mniejszej oraz Ameryki Północnej, dokąd została zawleczona (RAZOWSKI 2002). Pewnym niedopatrzeniem jest nieodnotowanie *D. angustiorana* w „Fauna Europaea” z Niemiec. Gatunek ten występuje tam w najbliższym sąsiedztwie polskiego stanowiska i jest podawany z Berlina od lat trzydziestych XX wieku (AMSEL 1930). Występuje on tutaj w środowisku parków i ogrodów, a jako jedna z podstawowych roślin pokarmowych podawany jest cis (*Taxus* spp.) (BLACKSTEIN 2002). Larwa tego gatunku jest jednak polifagiem i może żerować na wielu roślinach. Z drzew i krzewów owocowych roślinami pokarmowymi mogą być: jabłoń (*Malus* spp.), grusza (*Pyrus* spp.), maliny (*Rubus* spp.), morele, śliwy i wiśnie (*Prunus* spp.) oraz winorośl (*Vitis vinifera* L.). Gąsienice mogą także żerować na szeregu roślin zielnych (w tym roślinach ozdobnych), a także licznych drzewach i krzewach iglastych oraz liściastych. Żerując uszkadzają pączki, liście oraz owoce (zwłaszcza starsze stadia larwalne) (RAZOWSKI 2002). Gąsienice występują zwykle niezbyt licznie, więc gatunek ten nie ma większego znaczenia gospodarczego. Zasięg *D. angustiorana* na terenie Niemiec niewątpliwie poszerzył się w ostatnich latach, gdyż na stronach niemieckiego forum lepidopterologicznego (Internet) podawany jest już z kilku stanowisk, głównie w północnej części kraju.

Materiał i metody

Jedyny okaz motyla został odłowiony do samołownej pułapki świetlnej wyposażonej w żarówkę ręciovio-żarówą typu MIX o mocy 250 W. Była ona umieszczona w ogrodzie doświadczalnym należącym do Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, przy granicy z Ogrodem Botanicznym UAM.

Ditula angustiorana (HAWORTH, [1811])

– Poznań - Ogrody (UTM: XU20, 52°25'6.52"N 16°52'59.54"E), 5 VII 2008 – 1 ♀.

Obszar ten jest bardzo zróżnicowany pod względem botanicznym i występuje tu szczególnie duże nagromadzenie gatunków obcego pochodzenia. Jest to jednocześnie przedłużenie klina zieleni wnikającego do Poznania od strony północno-zachodniej, wzdłuż rzeczki Bogdanka. Odłowiony motyl był na tyle zniszczony, że konieczne było potwierdzenie oznaczenia na podstawie budowy aparatu kopulacyjnego. Wypreparowane genitalia odłowionej samicy przedstawia fotografia (Fot.). Znajdujący się w torebce kopulacyjnej spermatofor (widoczny na zdjęciu) świadczy, że była ona zapłodniona.

W kolejnych latach przeszukiwano rosnące w okolicy krzewy cisa (*Taxus*) starając się odnaleźć żerowiska larw. Ze względu na silne właściwości trujące roślina ta ma stosunkowo ubogą faunę fitofagów (LATTIN 1998). Jedyne żerowisko należące niewątpliwie do przedstawiciela rodziny Tortricidae udało się odnaleźć 8 V 2012 na cisie rosnącym na trawniku przy ulicy Szamarzewskiego w Poznaniu. W początku czerwca wyhodowano jednak samca *Archips podana* (SCOPOLI, 1763). Jest on również polifagiem, jednak związanym głównie z drzewami i krzewami liściastymi, dla którego cis jest nową rośliną pokarmową.

Fot. *Ditula angustiorana* – genitalia samicy odłowionej w Poznaniu

Phot. *Ditula angustiorana* – female genitalia of specimen collected in Poznań

Dyskusja

Mimo prowadzonych w kolejnych sezonach odłowów na tym stanowisku badawczym (2009–2012), nie udało się ponownie stwierdzić omawianego gatunku. W chwili obecnej nie można więc stwierdzić, czy gatunek ten jest zdomowiony w naszej faunie. Fakt, że odłowiony osobnik był zapłodnioną samicą może skłaniać do wniosku, iż nie było to przypadkowe zawleczenie, np. z materiałem roślinnym. Stosunkowo niewielka odległość od najbliższych stanowisk w Niemczech, na których gatunek ten jest notowany już od wielu lat, może również świadczyć o tym, że mamy tu do czynienia z rozszerzaniem zasięgu gatunku w kierunku wschodnim. W celu potwierdzenia stałego występowania *D. angustiorana* w Polsce, wskazane jest dalsze monitorowanie pojawu zwójkowatych w zachodniej części naszego kraju.

SUMMARY

During a long term study on Tortricidae of Western Poland a single specimen of fertilized female of *Ditula angustiorana* was caught to the light-trap in the city of Poznań. *Taxus* was found to be a new host plant for *Archips podana* while looking for feedings of *D. angustiorana* on it.

PIŚMIENNICTWO

- AARVIK L. E. 2011: Fauna Europaea: Tortricidae. [W:] O. KARSHOLT, & E. J. VAN NIEUKERKEN (red.): (2011) Fauna Europaea: Lepidoptera, Moths. Fauna Europaea version 2.4, <http://www.faunaeur.org>
- AMSEL H. G. 1930: Die Microlepidopterenfauna der Mark Brandenburg nach dem heutigen Stande unserer Kenntnisse. Deutsche Entomologische Zeitschrift "Iris", Dresden, **44** (3): 97-132.
- BLACKSTEIN H. 2002: Die Tortricidae-Fauna der Länder Brandenburg Und Berlin (Insecta: Lepidoptera). Deutsches Entomologisches Institut im Zentrum für Agrarlandschaft- und Landnutzungsforschung Müncheberg (ZALF) e. V., Eberswalde. 61 ss.
- BROWN J. W. 2005: Tortricidae (Lepidoptera). [W:] B. LANDRY (ed.): World Catalogue of Insects. Vol. 5. Tortricidae (Lepidoptera). Apollo Books, Stenstrup: 1-741.
- LATTIN J. D. 1998: A review of the insects and mites found on *Taxus* spp. with emphasis on western North America. Gen. Tech. Rep. PNW-GTR-433. Portland, OR: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station. 12 ss.
- RAZOWSKI J. 1987: The genera of Tortricidae (Lepidoptera). Part I: Palaearctic Chlidanotinae and Tortricinae. Acta Zoologica Cracoviensia, **30**: 141-355.
- RAZOWSKI J. 2002: Tortricidae (Lepidoptera) of Europe. Volume 1. Tortricinae and Chlidanotinae. F. Slamka, Bratislava. 247 ss.
- Internet: www.lepiforum.de